

JAKUBEC, I. – ŠTEMBERK, J. *Cestovní ruch pod dohledem Třetí říše.*
Praha: Karolinum, 2018, 309 s.

Zkušeni odborníci věnující se moderním hospodářským dějinám vytvořili originální a přínosné dílo věnované fungování cestovního ruchu v mimořádně specifické době nacistické okupace. Jan Štemberk je v ČR nejvíce publikující badatel k vývoji cestovního ruchu (zejména mimořádná práce k meziválečné éře z roku 2009 *Fenomén cestovního ruchu*) a vzděláním nejen historik, ale také právník. Autoři také částečně navázali na své starší práce, kde je třeba upozornit zejména na jejich články v monotematickém čísle časopisu *Právněhistorické studie* 48/1 věnovaném cestovnímu ruchu, kde psali právě o druhé světové válce. Zejména Jan Štemberk má dlouhodobou spolupráci s PFUK, a to hlavně s *Ústavem právních dějin*, podílel se i na monotematickém čísle časopisu *Acta Universitatis Carolinae Iuridica* 3/2016 věnovaném právu cestovního ruchu.

Struktura knihy je poměrně komplikovaná, ale logická, kdy vzhledem k specifické problematice a krátkému sledovanému období dějin nebyl zvolen v historiografii běžný chronologický výklad, ale tematické členění. Rozdělení cestovního ruchu ostatně není nijak jednoduchou otázkou. Z technického hlediska trochu překvapí, že kapitoly nemají číslování, takže dále uvedené označení „vypočetl“ recenzent. První kapitola (po stručném Úvodu) *Politika cestovního ruchu* se věnuje problémům organizace turismu včetně aktivit různých svazů. Druhá kapitola označená *Předpoklady účasti na cestovním ruchu* se věnuje řadě různorodých obtíží komplikujících dobový turismus, jako jsou problémy s devizami, uzavírání některých oblastí, ale také specifika židovského obyvatelstva.

Třetí stručná kapitola je označena *Ubytovací a stravovací služby*. Čtvrtá kapitola *Doprava* rozebírá obtíže zejména silniční a železniční dopravy, ale přiřazen je i výklad o cestovních kancelářích. Pátá a šestá kapitola pak podávají celkový přehled domácího a zahraničního cestovního ruchu.

Knihla obsahuje i řadu tabulek a nemalé množství fotografií – v textu černobílých – a také barevnou přílohu. Ty zajímavě ilustrují například dobovou nacistickou propagandu, kdy vidíme třeba vojáka ve výzbroji s heslem „Erst siegen – dann reisen!“ (poslední fotografie barevné přílohy), která se snaží přesvědčit obyvatelstvo, že nejprve je nutno dosáhnout vítězství ve válce a pak přijde možnost cestování.

Cestovní ruch je složitý a komplexní fenomén, který lze uchopit z řady velmi různorodých úhlů. Typickým rozdílem patrným v odborné literatuře i periodikách k aktuálním otázkám je na jedné straně analytický vědecký pohled na organizaci a management cestovního ruchu, na druhé straně bývá spíše popularizační důraz na jednotlivé destinace a jejich charakter. Ve sledované knize naprosto převažuje první přístup – pro vědeckou monografii

ostatně naprosto logický, zatímco pohledy na konkrétní destinace bývají krátké a mají spíše ilustrativní charakter. Poněkud překvapí, že jsou málo používány statistiky návštěvnosti jednotlivých míst, které by mohly ilustrovat některé zajímavé aspekty. Například slavná Kostnice v Kutné Hoře – Sedlci se stala koncem třicátých let velmi oblíbeným cílem, přestože jde objektivně o dosti děsivou a morbidní kulturní památku. To může být zajímavou ilustrací dobového temného pohledu na svět.

Téma turismu je mimořádně široké, takže i poměrně rozsáhlá kniha věnovaná krátkému časovému období zdaleka nezahrnuje vše. K tématům, kterým bylo možno věnovat větší pozornost, patří například nacistickou ideologií ovlivněný pohled na mimořádně důležité historické památky. V éře okupace byly samozřejmě mimořádně zdůrazňovány vazby na německou kulturu a historii, takže návštěvník mohl mít dle podporovaných výkladů dojem, že jde o odvěká německá území, kam se Češi jen náhodně zatoulali. Výklady jsou zaměřené až na výjimky pouze na sledované krátké období. Kdyby autoři zařadili širší historická srovnání, což by při jejich zkušenostech nebyl problém, tak by šlo i o analýzu dlouhodobého vývoje cestovního ruchu a nakolik je ovlivněn specifickou dobou.

Z metodologického hlediska je nutno ocenit pozoruhodné množství archiválií z téměř tří desítek českých a desítky zahraničních archivů. I když se autoři problematikou zabývají dlouhodobě, tak jde o velmi úctyhodnou pramennou základnu. Její význam navíc zvyšuje charakter vědeckého výzkumu cestovního ruchu, kde dominují pohledy ekonomů a geografů, zatímco historici stojí spíše na okraji. I v aktuální praxi pak nejsou využívány dodnes cenné materiály třeba k přípravě zákona o cestovním ruchu ze třicátých let. I množství odborné literatury je vysoké, otázka turismu ovšem zabíhá do řady velmi různorodých okruhů, u kterých autoři občas nevyužili některé důležité práce jako je tomu u specifík židovského obyvatelstva, kde asi neměly být přehlédnuty například práce Heleny Petrův.

Při celkovém hodnocení se jedná o pozoruhodnou monografii důkladně analyzující specifický fenomén turismu ve velmi komplikované historické éře.

René Petráš

doi: 10.14712/2464689X.2019.16